

utóda IV. Levon Anavarzánál találkozott a mongol Bilarghu emírrrel, aki kíséretükkel együtt lemészároltatta őket. I. Oshin (1308-1320) kiűzte a mongolokat Kilikiából, majd segítséget próbált szerezni V. Fülöp francia királytól. 1320-ban I. Oshint megmérgezték és V. Levon (1320-1341), Oshin fia lett a király. Erőszakkal megházasították a régens Korikoszi Oshin lányával, Alicé-szal. 19 éves korában V. Levon király Alice-t és apját meggyilkoltatta. 1333-ban feleségül vette Aragóniai Constance Eleonórá, II. Henrik ciprusi király özvegyét. 1337-ben a mamelukok elfoglalták Ajaszt, a legfontosabb örmény kikötőt. 1341-ben V. Levont, mivel a Sziszi citadellában tehetetlenül várta a nyugati segítséget, a felbőszült bárók megölték.

A következő évben a főurak felajánlották a koronát Lusignan Jánosnak, aki maga helyett testvérét, Guy-t ajánlotta. Guy de Lusignan (1342-1344) fia volt II. Hetum testvérének, Zabelnek és ciprusi Amalricnak. Az új király egyházi unióra törekedett a pápával. Öccsét, Bemont küldte a katolikus egyházfőhöz segítségért, de a bárók ellenezték a tárgyalásokat. Végül Guy-t, Bemont és a testőreiket is megölték.

Ezután a Neghri Balduin marsall fiát választották királlyá III. Konstantin (1344-1363) néven. Ő a régens lányát, Máriát vette feleségül. III. Konstantin természetes halállal halt meg. Utána IV. Konstantin (1363-1373) következett, és feleségül vette az elhunyt király özvegyét. Az ő uralma alatt aratták az utolsó győzelmet a mamelukok felett. 1365-ben a ciprusi flotta örmény segítséggel elfoglalta az egyiptomi Alexandriát. 1372-ben Mária királyné is sürgette a pápát, XI. Gergelyt, hogy küldjön katonai segítséget.

1373-ban IV. Konstantint meggyilkolták és a bárók Levont, Lusignan János és Soldane fiát hívták meg királynak. Soldane VII. György grúz király leánya, aki lehet, hogy nem a felesége, csak a szeretője volt a ciprusi királynak, és így gyermekük Cipruson nem volt legitim. 1374-ben, Sziszben VI. Levont (1373-1393) és feleségét Soissons-i Margaretet megkoronázták örmény és latin szertartás szerint. Kiderült, hogy a kincstár üres, és így zsoldos katonákat sem tudtak felfogadni. Közben a mamelukok ismét támadtak. Az egyiptomi szultánok úgy vélték, hogy miután a kereszteseket kiűzték Palesztinából és Szíriából, fel kell számolniuk a Kilikiai örmény királyságot is, nehogy bázisa legyen egy esetleges újabb, Európából kiinduló keresztes hadjáratnak. 1374-ben már csak kis területek voltak örmény kézen Szisz és Anavarza környékén. 1375 januárjában a mamelukok ostrom alá vették a fővárost. Február 24-én a király és kísérete elmenekült a romba dőlt Sziszből. Április 13-án VI. Levont, feleségét és két ikerlányát elfogták az egyiptomiak. Júliusban fogolyként Kairóba vitték a családot, de nem zárták börtönbe, csak megfigyelés alatt tartották őket a városban. Felesége és gyermekei 1376-ban Kairóban haltak meg. 1382-ben Levon váltságdíj ellenében kiszabadult, amit rokona, Kasztília királya fizetett ki. 1386-ban mint követ szolgált II. Richárd angol királyt. Angliában, Kasztíliában, Rómában és végül Franciaországban igyekezett elérni, hogy segítséget szerezzen országának, de eredménytelenül. 1393. november 22-én halt meg Párizsban, a Szent Denisben - a francia királyi család bazilikájában - van eltemetve. Az örmény királyi cím ezután a ciprusi királyi dinasztiára, a Lusignanokra szállt, majd a szigetet megszállták a velenceiek, és ők tartották igényt Kilikiára. Végül az örmény királyi címet a Savoyaiak használták.

(Folytatjuk)

Kátai Mihály Munkácsy-díjas festőművész Képek-ékszerképek

c. kiállításának 2004. május 25-én elhangzott megnyitó beszéde

Hölgyeim és Uraim!

Tudatom a megjelentekkel: Kátai Mihály festő- és iparművész, író, történész, mitológus rendkívüli kiállításának megnyitására veszünk részt. Rendkívüli ez a kiállítás, mert hosszú évek után áll ki a nagyközönség elé teljes fegyverzetben. Egyszerre képviseli a

személyiségével nemzetközi szinten is sikeresen összeforrt zománcművészeti tevékenységét és festői képzettségének gondolati, az őseurópai kultúra elmélyült felfedezésében új utakra indult megnyilvánulását. Szimbolikusan erre mutat az igazán tűzbe került régi-új világképe néhány újszerű festői remeklés felmutatásával.

Ezen a kiállítási megnyitón arra vállalkoztam, hogy néhány írásba foglalt gondolatával a szűkre-szabott időn belül megismertetem Önöket. Ezek a személyes gondolatok segítséget nyújtanak Önöknek a képi látvány érzékelésének jobb megértésében.

Kátai magának teszi fel a kérdést: Mi is a festői kép? - úgy általában. Ablak-, kapu-világra nyíló, világot nyitó, másvilágra nyíló jelenség - írja. Nemcsak a túlvilágra, hanem az élő másvilágra is, amit a hétköznapi urai számunkra így-úgy eltakarnak. Lehet varázs-ablak is, ami képes kiszűrni a szellemi „szmogot”, s azután beléd költözve magad is ellenmérget sugárzó leszel vagy lehetsz.

A kép szellemarcai, lényei, sokszor láthatatlanok, de érezhetőek. A fák, virágok, a motívumok közt lebegő fény-színek színrezgések mögött élő lebegők nem csak a templomok angyalait idézik, hanem valami eredendően más, ősi lélektartalmat, amit a rendbe szorított gondolatból sohasem sikerült maradéktalanul kiszorítani.

Ott, a világ másik arca jelenhet meg. Az élet fáját nem lehet faiskolában, vagy a plázákban megvásárolni, és nem lehet kivágni. A paradicsomkertből régen megszökött. A villogó kerub kardja, csak a hült helyét őrzi. Ennek az életfának termései-, termékeny magjai a terjesztett vírusoktól is titokzatosabb úton járnak és hatolnak be a lelkedbe. Nem úr felettük a mágikus hatalom sem. Az „azért is élet” az ő mérgük!

Az élet fájának nemcsak koronája van. A földre kapaszkodó ős-ágak neve: gyökér. Ki mondja azt, hogy a gyökér, csak a múlt. Az is, természetesen, de kemény jelenvaló életet őríz! Az új Egyesült Európa életfája leveleinek, virágainak csokorközössége nem a pillanatnyi határaikba kétségbeesetten kapaszkodó, egymással marakodó nemzetekben gyökerezik, hanem a közel-távoli ősmélységek televényében, ahol egymással spontán közösségekben élő régiók emléke a természet rendjéből adódóan várakozik.

A képeken a fák között angyalok szállnak, énekelnek, zenélnek. Mint „Mozart nevű angyal, aki a zene tündérajátékosainak hagyta dalait. Örök lélek-étkek ezek. Nem „korsze-rüek”, de emberszerűek. . . istenszerűek, mint a mítoszok. Persze a tündértagadók is...pontosan...alaposan megindokolva...lejátsszák, de tündértelenül .

A művészet nem cáfolható és tudományosan nem bizonyítható. Vagy van, vagy nincs. Vagy nem volt... de ha van...lesz újra és újra bizonyosan.

A tagadás világa önmagát sodorja az örök cáfolat Tartaroszába.

Kátai Mihály önmagát az életfa gyökere és koronája közt közvetítőnek tartja, üzeneteket hordoz. Akik küldik...küldik,... akik fogadják,...fogadják. Akik nem fogadják, természetesen nem lesznek attól gazdagabbak. Művészeti tanulmányaiban, - kora gyermekkorától kezdve -, a gyakorlati munkák mitikus tartalommal kapcsolódtak össze. Őseurópa múltját kutatja a művészet vetületében. Az ismert hivatalos elkülönítési módszerekkel szemben az archetípusok és a szimbolikus jelkincsek hasonlóságát hangsúlyozza. Az egymás történelmi emlékezetét cáfoló régészeti manipulációkkal szemben, az el nem rejtett, szelektált tárgyak tudományos fegyvertára sem képes az ős-egységet megnyugtatóan cáfolni.

Mestereitől, elsősorban Borsos Miklóstól, Kerényi Károlytól a Kárpát-medence, és a mediterrán övezet állandó, szerves összekapcsolódásának ismeretét vette át. Ez indította el benne a Pannóniával szervesen összefüggő etruszk kultúra emlékeinek mélyebb, közvetlen megismerését, a „villa giulia” szeretetét, melyet személyes kutatások után, állami ösztöndíjas megbízatás erősített meg. Ez az igény vitte el Kréta szigetére, az „iraklionba”, de az állandó központ Dél-Olaszország, mondhatni a Nagy Görögország része maradt, ahová, mintegy „haza jár.” Valóban Európában van otthon.

Kátai Mihály a Kecskeméti tűzzománc alkotótelep megalapítója, 13 éven át művészeti

vezetője. Az alkotó telepet Aba Novák Judit művészettörténész, a Képzőművészeti Szövetség ügyvezető elnöke segítségével hozta létre. A kaukázusi művészet (grúz-örmény) állandó képviselője mellett Oroszország, a balti államok, Svédország, Olaszország, Izrael művészei adtak találkozót itt és tanultak benne közösen.

Íróként, éveken keresztül, a Bács-megyei Forrás folyóirat munkatársa volt. Tanulmányai és esszéi ebben a folyóiratban jelentek meg.

Hölgyeim és Uraim! Aki nem hiszi, járjon utána!...

Falvy Károly

(A kiállítás a Magyarok Háza Csontváry termében 2004. június 24. napjáig tekinthető meg, naponta 10-18 óra között, vasárnap kivételével.

A kiállítást támogatja az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat.)

Várady Mária

Örmény kortárs zene a Magyar Rádióban Avagy mi is az a duduk?

Május 20-án este zsúfolásig megtelt a Magyar Rádió 6-os Stúdiója.

Lázár Eszter, a Magyar Rádió zenei szerkesztője a hazai örménységet megajándékozta azzal a zenével, amit sem TV-ben, sem Rádióban nem hallunk, csak tudjuk, hogy léteznie kell „valahol Örményországban”.

Mindennapjainkban tudjuk, hogy ki Jeney Zoltán, Vidovszky László vagy Kocsár Miklós, de a távoli Örményországban élő zeneszerzőkről ritkán hallunk. Most a XX.-XXI. század zenéjéből válogató hangversenysorozat május 20-i adásában a Bartók Rádió közönsége előtt is bemutatkozhattak azok a zeneszerzők, akik műveikben az örményül létezését fejezik ki.

Ezen az estén magyarországi ősbemutatóként *Ruben Szargaszjan, Jervand Jerkanjan, Levon Csausjan, Vahram Babajan, Vacse Sarafjan* és *David Haladjan* művei hangzottak el.

Elsőként a Magyarországon élő *Gayane Jagastpanjan* zongoraművésznő *Ruben Szargaszjan Hét zongoradarab Komitász tiszteletére* című alkotását rendkívüli energiával szólaltatta meg. Komitász neve ismerősen cseng, ő volt az örmény népzene első feltárója, aki az 1915-ös Genocídium borzalmaiba beleőrült. A zongorán néhány harmonikus dallamsort iszonyú éles disszonáns ütem követ, mintegy jelezve a bomlásnak indult, addig rendszerben működő világot. A XX. század elejének profétikus gondolatait, a történelmi nemzettudat fájalmát is megjeleníti ugyanúgy, mint a magyar kultúrkörben Ady Endre:

„Jaj, hogy szép álmok így en elszörnyűlnek,

Jaj, hogy mindenek igába görnyűlnek, /.../

Itt most vér-folyók partból kitérűlnek,

Itt régi átkok mélyesre mélyűlnek:

Jaj, mik készülnek, jaj mik is készülnek?"

(Krónikás ének 1918-ból)

Jervand Jerkanjan: Alkonyi fények - fuvolára, klarinétra és zongorás trióra Gyöngyössy Zoltán fuvola-, Klenyán Csaba klarinétművész valamint a Magyar Zongorás Trió előadásában jelezte, hogy a fúvós hangszerek nem idegenek az örmény lélek számára. *Levon Csausjan Zongorástriója* Jereván, Moszkva és Tbiliszi után Budapesten is bemutatásra került. Az előbb említett két zenemű annyi jellegzetesen örmény motívumot tartalmaz, amennyi